

entuzjaści edukacji

**WNIOSKI Z WYWIADÓW RODZINNYCH
realizowanych w ramach projektu**

BECKER

BADANIE EKONOMICZNYCH UWARUNKOWAŃ CELÓW I KIERUNKÓW ALOKACJI NAKŁADÓW
NA EDUKACJĘ REALIZOWANYCH PRZEZ PODMIOTY PUBLICZNE I PRYWATNE W POLSCE

Zespół Ekonomii Edukacji, Instytut Badań Edukacyjnych

Październik 2013

entuzjaści edukacji

W niniejszej prezentacji pokazane są najważniejsze wnioski z badania cząstkowego przeprowadzonego w ramach projektu **BECKER** (Badanie Ekonomicznych uwarunkowań Celów i Kierunków alokacji nakładów na Edukację Realizowanych przez podmioty publiczne i prywatne w Polsce).

Badanie przeprowadzono z wykorzystaniem metody jakościowych wywiadów o pogłębionym o charakterze etnograficznym- wywiadów rodzinnych.

Badanie odbyło się na przełomie kwietnia i maja 2013 roku i było realizowane w 9 powiatach w Polsce.

Zespół Ekonomii Edukacji, Instytut Badań Edukacyjnych

Październik 2013

entuzjaści edukacji

Informacje o badaniu

Wnioski ogólne

Stosunek do rozwoju i edukacji

Podjęmowanie decyzji edukacyjnych

Ocena szkół

Czas wolny i zajęcia dodatkowe

Wydatki edukacyjne

Informacje o badaniu

Celem badania było poznanie roli, jaką odgrywa szkoła i otoczenie ucznia w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych oraz forma wydatków ponoszonych na kształcenie dzieci i młodzieży.

60 wywiadów rodzinnych z dziećmi w wieku 10 lat lub więcej oraz z rodzicem lub prawnym opiekunem

4 miasta na prawach powiatu

5 powiatów ziemskich

Wnioski ogólne

Edukacja i wybory edukacyjne są postrzegane jako **istotne dla rodziny**.

Rodzice mają tendencję do **przenoszenia na szkołę i system edukacyjny odpowiedzialności** w zakresie planowania edukacji i kształcenia dzieci.

Decyzje edukacyjne spoczywają w rękach matek, **np. na etapie wyboru szkoły zawodowej w poszukiwaniu praktyk zawodowych częściej zaangażowane są matki niż ojcowie**.

Dziecko jest silnym współdecydentem w zakresie podejmowania decyzji edukacyjnych. **Dzieci z rodzin o niższym statusie częściej samodzielnie decydują o własnej edukacji** - wycofanie rodziców gorzej wykształconych z procesu decyzyjnego.

Relacja między szkołą a rodzicami ma często **niepartnerski, roszczeniowy charakter**. Wymagania i oczekiwania szkoły wobec rodziców odnoszą się głównie do aspektów techniczno-organizacyjnych oraz finansowych.

Rodzice **wspierają najczęściej dziecko słabsze, młodsze**, z problemami wychowawczymi, jak i z nauką. Najmniejszym zainteresowaniem otaczane jest dziecko przeciętne, o niesprecyzowanych zainteresowaniach.

Wnioski ogólne

Zidentyfikowano ogromne **dysproporcje w dostępności oferty zajęć dodatkowych na różnych poziomach kształcenia**. Szczególnie zaniedbanym polem jest okres nauki w gimnazjum, a zwłaszcza oferta skierowana do chłopców.

Istnieją duże różnice w formach spędzania czasu wolnego przez młodzież, które dywersyfikują się przede wszystkim **według kryteriów płci oraz zainteresowania samorozwojem**. Zaangażowanie dziewcząt w naukę oraz ich dążenie do rozwijania zainteresowań i umiejętność formułowania wizji dalszej przyszłości należy określić jako znacznie silniejsze, niż chłopców.

Uczeń zadowolony z kontaktu ze szkołą jest w większym stopniu zmotywowany do korzystania z zajęć dodatkowych.

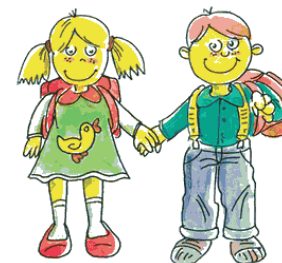
Stosunek do rozwoju i edukacji – typ rodziny

Typ rodziny	Główne wyznaczniki stylu życia	Stosunek do rozwoju i edukacji dzieci
Rodzina lepiej wykształcona, bardziej zamożna:	<ul style="list-style-type: none">• skoncentrowana na swoich potrzebach,• bardziej nastawiona na wspólne, zaplanowane, aktywne spędzanie wolnego czasu.	<ul style="list-style-type: none">• bardziej nastawiona na osiągnięcia, w tym osiągnięcia edukacyjne dzieci.
Rodzina gorzej wykształcona i niezamożna:	<ul style="list-style-type: none">• skoncentrowana na przetrwaniu - pracy i codziennym funkcjonowaniu,• nieco częściej rodzina dysfunkcyjna społecznie, słabo zintegrowana (szczególnie jeśli jest to rodzina wielodzietna).	<ul style="list-style-type: none">• często tłumiąca indywidualizm dzieci oraz pożądaną aspirację edukacyjną,• nacisk na szybkie usamodzielnienie – szkoła zawodowa,• dzieci przejmują perspektywę rodziców: jeśli chcą się kształcić, to zwykle mają wydłużoną ścieżkę edukacyjną (wykształcenie zawodowe a następnie uzupełniające).
Rodzina lepiej wykształcona i niezamożna:	<ul style="list-style-type: none">• skoncentrowana na przetrwaniu – pracy i codziennym funkcjonowaniu,• często wykorzystuje wszelkie dostępne narzędzia systemu wsparcia socjalnego (szczególnie gdy jest to rodzina wielodzietna),• dość często jest to rodzina zżyta zarówno na poziomie dzieci, jak i dzieci i rodziców/jednego z rodziców.	<ul style="list-style-type: none">• przywiązuje się dużą wagę do edukacji,• jeśli dziecko ma potencjał, dąży się do tego by umożliwić mu osiągnięcie wykształcenia co najmniej średniego (nawet w rodzinie wielodzietnej),• dziecko zainteresowane zdobyciem wykształcenia wykazuje się często dużą determinacją, by je zdobyć, nawet jeśli wymaga to wyboru wydłużonej ścieżki edukacyjnej.

Podejście młodzieży do edukacji w zależności od płci

	Podejście do nauki	Myślenie o przyszłości
Dziewczęta:	<ul style="list-style-type: none">• bardziej systematycznie się uczą, są bardziej pracowite (częściej przeciętna, pracowita dziewczyna osiąga dobre efekty w szkole),• bardziej i dłużej zainteresowane są dostępną ofertą zajęć dodatkowych,• dłużej i z większym zaangażowaniem kontynuują rozwijanie swoich pasji i zainteresowań.	<ul style="list-style-type: none">• częściej mają bardziej sprecyzowane plany na przyszłość,• są bardziej konsekwentne w realizacji planów na przyszłość.
Chłopcy:	<ul style="list-style-type: none">• są mniej systematyczni i mniej zaangażowani w naukę (częściej zdolny chłopiec się nie uczy),• szybciej rezygnują z oferty zajęć dodatkowych innych niż sportowe,• częściej mają trudności, by określić swoje zainteresowania i znaleźć ofertę dodatkową odpowiednią do swoich potrzeb.	<ul style="list-style-type: none">• rzadziej mają sprecyzowane plany dotyczące przyszłości, w tym przyszłości edukacyjnej.

Podjęmowanie decyzji edukacyjnych

Powiaty w których: Decyzje i udział w zajęciach dodatkowych	poziom życia jest wyrównany niezależnie od dochodów i lokalizacji	poziom życia jest silnie zróżnicowany w zależności od dochodów	poziom życia jest silnie zróżnicowany w zależności od lokalizacji (centrum – peryferie)
Decyzje edukacyjne rodziców:	Zbliżone, średnie aspiracje edukacyjne - gruntowne przygotowanie do wykonywania zawodu w szkole zasadniczej lub maturalnej, rzadziej na studiach.	Rodziny lepiej sytuowane - wykształcenie co najmniej średnie, zgodne z zainteresowaniami dzieci. Rodziny z niższym dochodem - koncentracja na nauce zawodu gwarantującego zatrudnienie.	Wybór szkół uzależniony od poziomu mobilności rodziny (własnego samochodu oraz możliwości poświęcenia czasu na zawiezenie dziecka na miejsce), lub dogodnego połączenia komunikacją autobusową.
Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych – bezpłatnych:	Równy dostęp do oferty zajęć dodatkowych. Intensywnie korzysta się z zajęć w szkole i w domu kultury.	Podobna, wysoka częstotliwość korzystania z zajęć bezpłatnych w szkole.	Zróżnicowany dostęp do bezpłatnych zajęć szkolnych, w zależności od możliwości zorganizowania transportu.
Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych – płatnych:	Podobna, mała częstotliwość korzystania z zajęć płatnych.	Uczestnictwo w zajęciach uzależnione od sytuacji materialnej rodziców i możliwości opłacenia zajęć.	Zróżnicowany dostęp do oferty zajęć płatnych, uzależniony od posiadania samochodu lub infrastruktury komunikacyjnej.

Decyzje edukacyjne - podsumowanie

Deklarowano, że **decyzje edukacyjne rodzina podejmuje wspólnie**, choć istnieje większy wpływ matek na przebieg procesu decyzyjnego. Niemal na każdym etapie edukacji (z wyjątkiem szkoły podstawowej) opinia dziecka była uwzględniana i traktowana jako ważna.

Rodziny były w stanie pokryć najważniejsze wydatki edukacyjne – zakup wyprawki, opłaty za ubezpieczenia szkolne, bilety, w przypadku konieczności dojazdów, podręczników (z wyjątkiem niektórych rodzin o niższych dochodach, często wielodzietnych, zwłaszcza z obszarów wiejskich), **ale bardzo starannie podejmowano decyzje o wysłaniu dziecka na zajęcia płatne czy kolonie, nawet w rodzinach lepiej sytuowanych.**

Deklaratywne aspiracje edukacyjne badanych okazały się dość wysokie, wybierane ścieżki edukacyjne różnicowały się głównie w zależności od wykształcenia rodziców i sytuacji materialnej rodziny. Pożądane jest wykształcenie wyższe, średnie jest często traktowane jako niezbędne minimum, by zwiększyć szansę na podjęcie pracy. Przy czym rodzice z niższym wykształceniem preferowali szkolnictwo zawodowe co sprzyja osiągnięciu niezależności finansowej i szybkim usamodzielnieniu.

Ocena szkół

Rodzaj powiatu	Oczekiwania rodziców wobec szkoły	Zadowolenie rodziców
ziemski	współpraca nauczycieli i rodziców w kierowaniu edukacją dziecka, bezpieczeństwo w szkole	duże
ziemski	skuteczne przekazywanie wiedzy	średnie
ziemski	indywidualne podejście do ucznia, dostosowanie poziomu nauczania do zdolności dziecka, dobre przygotowanie do wykonywania zawodu lub podjęcia studiów	małe
miasta	skuteczne przekazywanie wiedzy oraz wpajanie postaw prospołecznych, rozwijanie zainteresowań i zdolności u ucznia na wczesnym etapie nauczania, bezpieczeństwo w szkole	duże
miasta	nauka zawodu	średnie
miasta	pomoc dziecku z trudnościami w nauce, przygotowanie do wejścia na rynek pracy	małe

Czas wolny

Życie rodzin jest w przeważającej mierze skupione wokół pracy rodziców oraz edukacji dzieci. Intensyfikacji wspólnych działań sprzyja wiek dziecka (im jest młodsze, tym częściej poświęca się mu czas), a także status materialny i społeczny rodziców (im wyższe wykształcenie i dochody, tym częściej rodzina podejmuje planowane działania wspólne).

Sposób spędzania czasu wolnego przez dzieci zależy w dużej mierze od ich wieku, miejsca zamieszkania i aspiracji edukacyjnych rodziny. Większość dzieci na poziomie szkoły podstawowej aktywnie spędza czas wolny, często na zajęciach sportowych. Wśród starszych dzieci ujawniają się większe różnice w zależności od miejsca zamieszkania (ograniczenia w dostępie do ośrodków sportu i kultury w obszarach wiejskich) oraz aspiracji dziecka – uczniowie o niższych aspiracjach czas wolny spędzają częściej oglądając telewizję lub przy komputerze.

Specyfika każdego powiatu uwidoczniła się zwłaszcza w kontekście sposobu spędzania czasu wolnego oraz korzystania z zajęć dodatkowych przez dzieci. Niekiedy korzystano z walorów lokalnej przyrody, w innych miejscach uwidocznił się brak lub trudny dostęp do zajęć dodatkowych.

Zajęcia dodatkowe

Oferta zajęć dodatkowych oferowanych przez szkołę była bardzo zróżnicowana. Dzieci w szkole podstawowej raczej chętnie korzystały z oferty zajęć pozalekcyjnych, takich jak kółka zainteresowań, SKSy, w razie potrzeby zajęcia wyrównawcze. Co wyrażne, szczególnie po zakończeniu szkoły podstawowej, wspólnym dla większości powiatów deficytem jest brak interesującej oferty zajęć dodatkowych dla chłopców, takich jak kółka informatyczne, szachowe, strzeleckie.

Jeśli chodzi o wykorzystanie oferty zajęć płatnych najczęściej wybierano korepetycje, głównie z języka angielskiego i matematyki. Ich celem na etapie gimnazjum była poprawa umiejętności i nadrobienie braków. W klasie 3 gimnazjum i ostatnim roku szkoły średniej miały one częściej formę zajęć przygotowujących do egzaminów. Z płatnej oferty zajęć dodatkowych najchętniej wybierano zajęcia sportowe w przypadku chłopców (często kluby sportowe), zajęcia umuzyklaniające w przypadki dziewcząt.

Wydatki edukacyjne

Wydatki edukacyjne stanowią **duże obciążenie dla budżetów rodzin** (szczególnie wielodzietnych i o mniejszym dochodzie).

Dużym problemem jest konieczność zakupu nowych podręczników, jako że często nie ma możliwości przekazania ich nawet między sąsiednimi rocznikami (zmiany programowe, konieczność zakupu zestawów ćwiczeń, stosowanie różnych programów przez nauczycieli na tym samym poziomie nauczania).

Na etapie edukacji ponadgimnazjalnej ujawnia się duże **zróznicowanie kosztów między edukacją zawodową a ogólną, a szczególnie średnią zawodową** (np. szkoły mundurowe, architektoniczne).

W lokalizacjach peryferyjnych (szczególnie wiejskich) dodatkowym problemem w szkołach zawodowych, jest kwestia możliwości dojazdu do miejsca praktyk (wynika to nie tylko z kosztów komunikacji lokalnej lecz również z jej dostępności). Zdarza się, że ten czynnik jest decydujący dla możliwości podjęcia edukacji o preferowanym profilu, co dotyczy zarówno chłopców, jak i dziewcząt.

entuzjaści edukacji

„Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

tel.: (22) 241 71 00, e-mail: ibe@ibe.edu.pl